

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ «СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ «УКРАЇНА 2020»

У статті розкрито зміст, форми та властивості механізму публічно-приватного партнерства (ППП). Намічені напрями його дії для реалізації положень програми Президента України «Стратегія сталого розвитку «Україна 2020». Визначені суб'єкти PPP і розроблений алгоритм його інституціоналізації.

Ключові слова: інституціоналізація, інституціональна спроможність, державно-приватне партнерство, публічно-приватне партнерство.

Гусев В. А. Публично-частное партнерство как механизм реализации «Стратегии устойчивого развития «Украина 2020».

В статье определены содержание, формы и свойства механизма публично-частного партнерства (ПЧП). Намечены направления его действия для реализации положений программы Президента Украины «Стратегия устойчивого развития «Украина 2020». Определены субъекты ПЧП и разработан алгоритм его институционализации.

Ключевые слова: институционализация, институциональная состоятельность, государственно-частное партнерство, публично-частное партнерство.

Gusiev V. A. Public-private partnership as a mechanism of implementation of the «Strategy of sustainable development of Ukraine 2020».

The content, forms and properties of mechanism of public - private partnership (PPP) are determined in the article. The operating directions according to the realization of the program of President of Ukraine «Strategy of sustainable development Ukraine 2020» are defined, as well as the subjects of PPP. The algorithm of PPP institutionalizing is developed.

Keywords: institutionalizing, institutional viability, state-private partnership, public-private partnership.

У сучасних умовах питанням партнерства влади і підприємництва приділяється увага з боку як наукового середовища економістів, соціологів, юристів, так і влади разом із законодавцями. Це знаходить своє відображення в наукових та навчально-методичних публікаціях, актах законодавства і програмних документах Президента і Уряду України [1-8].

Разом з тим, не можна вважати, що проблематика феномена партнерства влади, підприємництва і громадянського суспільства, з яким пов'язані перспективи ефективної реалізації національних та соціально-значущих проєктів, розроблена в достатній мірі. Це проявляється ще в несформованому категоріально-понятійному апараті для опису та законодавчого врегулювання цього феномену, а також у вимогах адаптації українського законодавства до європейської системи права (*acquis communautaire*).

Водночас, слід відзначити повноту теоретико-методологічного розроблення проблеми партнерства влади і підприємництва та сформованої законодавчої основи в Євросоюзі у форматі публічно-приватного партнерства (англ. «*private-public partnership*») [9-11].

Програмним документом Президента України «Стратегія сталого розвитку «Україна 2020» (далі – Стратегія) визначено, що головною передумовою реалізації Стратегії має стати суспільний договір між владою, бізнесом та громадянським суспільством, де кожна сторона має свою зону збалансованої відповідальності [7].

У цьому контексті перспективним для реалізації такого суспільного договору вбачається застосування механізму публічно-приватного партнерства, зміст, форми і напрями дії якого розкриваються у цій статті.

Вихід на траєкторію сталого розвитку України після стану руйнації національної економіки і політичної кризи за визначеними Стратегією «векторами розвитку, безпеки, відповідальності та рухом за вектором гордості» імперативно передбачає формування і впровадження державної політики реалізації Стратегії на принципах:

1) залучення відповідних різноманітних ресурсів: інвестиційних, інформаційних, кадрових, організаційних, фінансових та інших матеріально-технічних ресурсів для забезпечення реалізації заходів Стратегії;

2) консенсусу між гілками влади і громадянським суспільством, який має бути досягнутий на основі принципів суспільного договору і субсидіарності, що розкриваються через розподіл владних повноважень на вертикальному та горизонтальному рівнях, де держава не має права порушувати індивідуальну свободу й відповідальність суб'єктів (фізичних і юридичних осіб), до яких необхідно виявляти найбільшу повагу, а також передбачають контроль за виконанням владних повноважень з боку інститутів громадянського суспільства;

3) інституціональної спроможності органів публічної влади (включаючи органи державної влади та органи місцевого самоврядування) на реалізацію заходів Стратегії, що покладаються на ці органи, із застосуванням відповідних механізмів публічного управління, які встановлені у предметній сфері діяльності цих органів і що передбачає:

- повноту законодавчої бази, що врегульовує діяльність і правовідносини у визначеній сфері запровадження Стратегії;

- розвинену і достатньо повну структуру системи органів публічної влади (включаючи органи державної влади і органи місцевого самоврядування), а також їх інфраструктури, що разом через встановлені законодавством ефективні механізми публічного управління здійснюють реалізацію заходів Стратегії;

- сприятливість до впровадження заходів Стратегії її суб'єктів, а також наявність (або формування) відповідних умов на об'єктах реалізації Стратегії;

- компліментарність формальної складової (законодавство) і неформальної складової (організаційна культура, поведінка, мотивація людського персоналу органів публічної влади, що здійснюють діяльність у сфері запровадження Стратегії);

- релевантне завданням та функціям органів публічної влади ресурсне забезпечення їх діяльності, спрямованої на реалізацію завдань і програм Стратегії;

- запровадження переважно проектно-орієнтованих підходів для реалізації заходів Стратегії, зокрема, у форматі національних проектів за пріоритетними напрямками соціально-економічного та культурного розвитку, що має стратегічно важливе значення для забезпечення технологічного оновлення та розвитку окремої галузі реального сектору економіки, розвитку регіону, розв'язання соціальних проблем, а також забезпечення впливу на покращення якості життя громадян.

При впровадженні державної політики реалізації заходів Стратегії доцільно спиратися на інституціональний механізм публічно-приватного партнерства, спроектований на основі зазначених принципів, для чого наводиться наступна аргументація.

У наукових публікаціях [12-14], а також в актах законодавства [8] зараз поширюється застосування категорійно-понятійного комплексу «публічно-приватне партнерство» замість «державне-приватне партнерство» (далі – ДПП), що відповідає змісту співробітництва суб'єктів публічного і приватного сектору (англ. *«private-public partnership»*) і за яким накопичений прогресивний світовий досвід для розв'язання суспільно значущих проблем.

Крім того, поширюється обговорення ППП, механізмів його запровадження на наукових комунікативних заходах і розробки у цьому напрямку підтримуються створеними професіональними громадськими організаціями, як, наприклад, Українським центром сприяння розвитку публічно-приватного партнерства (І. В. Запатріна).

ППП за змістом, формою і колом партнерів відрізняється від усталеного терміну ДПП, а застосування адеквативу «публічний» в ППП інсталюється в категоріально-понятійний апарат сучасного законодавства України, яке зараз вже включає термінологію: «публічна влада», «публічне право», «публічні фінанси» та іншу, що відповідає тенденціям її адаптації до термінології правової системи ЄС (*acquis communautaire*).

Законом України «Про державно-приватне партнерство» ДПП визначається як співробітництво між державою Україна; Автономною Республікою Крим; територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) і юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств,

або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору і в порядку, встановленому законодавством [5].

Аналіз законодавства України в галузі ДПП доводить, що існуюче і перспективне законодавство, яке базується на категоріально-понятійному комплексі ДПП штучно обмежує коло партнерів з боку держави, при цьому ігнорується потенціальна участь в партнерстві з бізнесом державних освітніх, наукових, фінансово-кредитних установ, а також обмежуються об'єкти угоди про ДПП транспортно-шляховою, комунальною інфраструктурою або орендою майна. За формою угод вони зводяться до договорів концесії, розподілу продукції чи оренди, які з достатньою повнотою врегульовані у відповідних галузях договірної права.

У публікації [13] наводиться переконлива аргументація про недостатню ефективність дії законодавства про ДПП, на базі якого з 2010 року по цей час був реалізований лише один інфраструктурний проект.

ППП визначаємо як організаційне об'єднання органів, організацій, установ публічної влади на національному, галузевому, регіональному рівні з іншими суб'єктами публічного права (публічні партнери) і суб'єктами приватного підприємництва (приватні партнери), відносини між якими закріплені як на інституціональній, так і на договірній основі на фіксований або необмежений період часу. Публічні і приватні партнери взаємодіють і співінвестують фінансові, майнові та інтелектуальні ресурси для досягнення конкретних цілей щодо реалізації суспільно значущих та стратегічно важливих проектів у різних сферах діяльності – від національних проектів, які забезпечують технологічне оновлення та модернізацію базових галузей реального сектору економіки України, – до надання суспільних послуг в масштабі всієї країни або окремих територій.

Саме ППП, яке має ознаки політично-управлінського категорійно-понятійного комплексу, на відміну від ДПП розширює коло партнерських відносин між приватним сектором і державою, а також між суб'єктами публічного права, зокрема, між юридичними особами публічного права, які згідно зі ст. 81 Цивільного кодексу України створюються розпорядчими актами Президента України, органів державної влади, органів влади АРК або органів місцевого самоврядування.

Зокрема, суб'єктами ППП можуть бути національні академії, наукові та освітні організації, вищі навчальні заклади, державні корпорації та холдинги, банківські та інші фінансово-кредитні установи, професійні об'єднання та інші організації, що утворені відповідними законодавчими або розпорядчими актами органів публічної влади і залучення яких до ППП для реалізації національних проектів, заходів Стратегії розширює базу ресурсного забезпечення їх реалізації.

Таким чином, ППП є інституціональним і організаційним альянсом між приватним підприємництвом і державою в особах органів державної влади і державного управління, органів місцевого самоврядування, а також державних організацій і установ.

Основні форми реалізації ППП – це:

- контракти, що укладаються публічним партнером з приватним партнером на виконання певних робіт, забезпечення надання певних суспільних послуг, на постачання продукції для державних потреб та інше;

- концесії, як система відносин між публічним партнером (концедентом) і приватним партнером (концесіонером), що виникають в результаті надання концедентом концесіонеру прав користування державною власністю на визначений термін і за плату;

- утворення спільних підприємств;

- надання публічним і приватним партнерам гарантій щодо повернення ними кредитів, отриманих для реалізації пріоритетних інноваційно-інвестиційних проектів;

- фінансування здійснення заходів (програм) з реалізації національних та інноваційно-інвестиційних проектів за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів та інших джерел згідно із загальнодержавними та місцевими інвестиційними пріоритетами та цільовими програмами;

- угоди щодо реалізації пріоритетних інноваційно-інвестиційних проектів;

- угоди щодо трастового управління окремими виробництвами;

- угоди щодо розподілу продукції;

- угоди щодо розвитку окремих територій, паливно-енергетичних комплексів;

- угоди про досягнення спільних цілей щодо вирішення актуальних соціально-економічних завдань тощо.

Партнерство між публічним і приватним сектором дозволяє, крім мобілізації додаткових ресурсів з приватного сектору національної економіки, використати компетенцію, досвід, інтелектуальний капітал усіх партнерів, що синергетично має підсилити ефективність їх взаємодії у форматі ППП. Обопільна вигода сторін у ППП полягає у такому:

- взаємозбагачення сторін управлінськими навичками у процесі спільної участі в реалізації масштабних проектів;

- отримання сторонами ППП прибутку від реалізації спільного проекту, економії бюджетних коштів органами публічної влади;

- зниження адміністративних бар'єрів і підвищення якості послуг, що надаються органами публічної влади;

- упередження і розподіл економічних ризиків від реалізації проектів між сторонами ППП.

Інститут ППП має розвиватися як система взаємодії у формах співучасті приватного сектора у процесах державного управління, що передбачає вплив приватного сектора на формування державної політики, на розробку державно-управлінських рішень, а також на їх реалізацію і здійснення контрольних функцій. У такій формі взаємодії інститут ППП виступає елементом громадянського суспільства і стає одним з впливових чинників утвердження суспільного договору в країні.

Механізм функціонування ППП включає не лише механізм взаємодії публічних і приватних партнерів, але й увесь масив економічних, політичних, правових, соціальних чинників, властивих діяльності цих сторін у ППП. Це визначає багатовимірний і складний характер функціонування інституту ППП, вимагає системного підходу до проектування відповідних інституціональних чинників для управління цим інститутом, зокрема, налагодження релевантних комунікацій між сторонами ППП.

Світовий досвід свідчить, що ППП є одним із ефективних засобів реалізації різноманітних національних проектів, інвестиційної, інноваційної, кадрової, освітньої, промислової, структурної політики.

Утвердження ППП як чинника соціально-економічного і суспільного розвитку, механізму реалізації Стратегії сталого розвитку сприятиме:

- залученню інвестиційних, кадрових, матеріально-технічних, фінансових та інших ресурсів приватного сектору підприємництва до дольової участі щодо забезпечення реалізації національних, інноваційно-інвестиційних, соціально-значущих, зокрема, інфраструктурних проектів;

- утвердженню правових основ взаємодії публічних і приватних партнерів у загальній сфері діяльності в реальному секторі національної економіки;

- поглибленню і розширенню зв'язків між наукою, підприємництвом, освітою і державою;

- підвищенню рівня довіри суб'єктів підприємницької діяльності до органів, організацій і установ публічної влади;

- зниженню ризиків реалізації проектів у суб'єктів підприємницької діяльності завдяки їх розподілу між публічним і приватним партнером;

- формуванню мотивації у суб'єктів приватного підприємництва відносно приватних інвестицій в соціальні інновації, пов'язаних з поліпшенням соціально-побутових умов життя, екології, гігієни і безпеки праці, культури і дозвілля, що також розкривається в таких категоріях, як «соціальна відповідальність бізнесу», «територія соціальної відповідальності бізнесу»;

ППП у сфері інноваційної діяльності, змістом якого є співпраця між державними владними і управлінськими структурами, територіальними громадами, а також іншими юридичними особами публічного права, які є суб'єктами інноваційних процесів: науковими установами і організаціями, інноваційними структурами, фінансово-кредитними установами та іншими (публічними партнерами) і юридичними (чи фізичними) приватними особами-суб'єктами інноваційних процесів (приватними партнерами) з питань:

- сприяння широкомасштабному генезису інноваційно-інвестиційних процесів;

- формування інноваційної культури в середовищі підприємців і свідомості в суспільстві

імперативів відносно безальтернативності затвердження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національної економіки;

- розробки пропозицій ресурсного забезпечення пріоритетних інноваційно-інвестиційних проектів на корпоративних принципах (корпоративне фінансування);

- трансферу об'єктів прав інтелектуальної власності, створених в науково-технічній сфері діяльності за державні кошти, суб'єктам інноваційних процесів для введення цих об'єктів в господарський обіг через реалізацію інноваційних процесів;

- забезпечення прозорості в тендерних процедурах відносно відбору інноваційно-інвестиційних проектів для їх державної підтримки за результатами проведених наукової, науково-технічної, екологічної та інших експертиз із залученням професійних громадських організацій.

ППП у сферах наукової, інноваційної й освітньої діяльності здійснюється за напрямками:

- формування і розвитку національної інноваційної системи;

- реалізації середньострокових і довгострокових науково-технічних й інноваційних програм і проектів;

- організації і забезпечення проведення загальних комплексних досліджень;

- проведення комплексної інноваційної експертизи інноваційно-інвестиційних проектів;

- наукового супроводу інноваційно-інвестиційних проектів і трансферу технологій;

- формування розвиненої інноваційної інфраструктури (технопарки, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій та інші);

- підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів для забезпечення реалізації національних проектів, пріоритетних інноваційно-інвестиційних проектів, програм модернізації національної економіки;

- формування технологічних платформ, які знайшли поширення в країнах Євросоюзу, як ефективний засіб реалізації державної науково-технологічної, інноваційної політики шляхом об'єднання у форматі PPP ресурсів різних сторін: держави, підприємництва, науки, утворення з метою визначення науково-технологічних пріоритетів, введення у господарський оборот науково-технічних розробок, в яких є видимими перспективи їх інноваційного впровадження і технологічної модернізації виробництв за найбільш перспективними для національної економіки напрямками науково-технічного прогресу;

- організації ефективної взаємодії великого, середнього і малого бізнесу з органами, організаціями, установами публічної влади у сфері інноваційної діяльності [12, 14].

Таким чином, забезпечення ефективної державної підтримки становленню інституту PPP має стати одним із ключових завдань держави, що актуалізується в умовах суспільних трансформацій і з позицій розгляду PPP як механізму реалізації «Стратегії сталого розвитку «Україна 2020».

Для інституціоналізації PPP пропонується на основі наведених вище принципів державної політики реалізації Стратегії і розкритого змісту PPP розробити рамковий закон «Про публічно-приватне партнерство в Україні». У цьому законі унормувати:

- різноманітні інституціональні та договірні форми організації PPP;

- форми ресурсного (інформаційного, інвестиційного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового та іншого) забезпечення реалізації національних і суспільно-значущих інноваційно-інвестиційних та соціальних проектів у форматі PPP;

- систему показників оцінювання й моніторингу ефективності та результативності реалізації проектів у форматі PPP;

- критерії відбору приватних партнерів, зокрема, на конкурсних засадах, а також критерії до органів, організацій, установ публічної влади для участі в проектах у форматі PPP;

- порядок бюджетування участі публічних партнерів в реалізації проектів у форматі PPP;

- механізм залучення іноземних інвестицій в проекти PPP;

- підходи до розподілу відповідальності між партнерами при реалізації проектів у форматі PPP;

- питання розподілу майнових прав між партнерами на об'єкти (включаючи об'єкти

прав інтелектуальної власності), які мають бути створені при реалізації проектів у форматі ППП.

При цьому доцільно передбачити диспозитивний характер, а також непряму дію певних норм цього законопроекту.

При реалізації ППП мають бути передбачені заходи усунення або ослаблення ризиків виникнення корупційних схем з причини можливості виникнення зрощення апарату органів публічної влади з приватним бізнесом в корупційних цілях, ігнорування соціальних питань в умовах гонитви за прибутком.

Реалізація ППП припускає дію системи управління ризиками, яка включає: виявлення ризиків; проведення оцінки ризиків і міри вірогідності їх виникнення; здійснення моніторингу (контролю) за ризиками, проведення аналізу їх впливу на виконання умов договору, наслідків їх виникнення; вибір форми управління ризиками.

Питання розподілу ризиків, відповідальності при реалізації проекту в форматі ППП, порядок залучення приватних партнерів до реалізації проектів у форматі ППП доцільно врегулювати у підзаконних актах, рекомендаціях і методичних матеріалах.

На базі рамкового закону «Про публічно-приватне партнерство в Україні» доцільно внести відповідні положення у спеціальне законодавство, що мають унормувати дію механізму ППП у предметній сфері регулювання цього законодавства (інноваційна та інвестиційна діяльність, наукова і науково-технічна діяльність, освітня та інші).

Різноманітність інноваційно-інвестиційних проектів і програм, що мають перспективи інноваційного впровадження в різних галузях національної економіки, а також різноманіття публічних та приватних партнерів, які виявляють інтерес відносно участі в проектах у форматі ППП, вимагає певної координації на державному рівні. Для чого доцільне створення консультативно-дорадчого і координуючого робочого органу з питань організації ППП при Уряді (наприклад, Міжвідомчої комісії з питань публічно-приватного партнерства) з представництвом в цьому органі галузевих міністерств.

Список використаних джерел:

1. Панкратов А. А. Государственно-частное партнёрство в современной практике: основные теоретические и практические проблемы : Монографія / А. А. Панкратов. – М. : «Анкил», 2008. – 248 с.

2. Гусев В. О. Державна інноваційна політика: методологія формування та впровадження : Монографія / В. О. Гусев. – Донецьк : Изд-во Юго-Восток. – 2011. – 624 с.

3. Государственно-частное партнёрство как инструмент реализации масштабных проектов / П. А. Гагарин // Сайт Экспертного Совета при Комиссии Московской городской Думы по законодательству [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.expert-mgd.ru/test/publications/publications_133.html (дата звернення 17.06.2015 р.).

4. Национальная экономика : Учебник / Под общ. ред. Р. М. Нуреева. – М. : ИНФРА-М, 2011. – 655 с.

5. «Про державно-приватне партнерство»: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 25.06.2015 р.).

6. Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013 – 2018 роки, схвалена розпорядженням КМ України від 14.08.2013 р. № 739-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 25.06.2015 р.).

7. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.prezident.gov.ua (дата звернення 25.06.2015 р.).

8. «О публично-частном партнёрстве»: Модельный закон СНГ [Электронный ресурс]. – Режим доступу : www.vegalex.ru/text/64381 (дата звернення 16.06.2015 р.).

9. Best International Practices in Public Private Partnership with Regards to Regional Policy Issues / EBRD, November 2005.

10. European Commission. Green Paper on Public-Private Partnerships and Community Law on Public Contracts and Concessions. – Brussels: European Comission, 2004.

11. OECD. Public-Private Partnerships: In Pursuit of Risk Sharing and Value for Money. – Paris: OECD, 2008.

12. Сімсон О. Е. Правова модель приватно-публічного партнерства в інноваційній сфері : монографія / О. Е. Сімсон. – Х. : Право, 2013. – 448 с.

13. Запатрина И. В. Публично-частное партнерство: перспективы усовершенствования правового регулирования / И. В. Запатрина // Бізнес. – 2014. – 15.12. – № 50.

14. Гусев В. А. Публично-частное партнерство как механизм поддержки развития инновационно-инвестиционных процессов / В. А. Гусев, А. В. Радинская-Калиниченко // «Управленческое консультирование». – 2014. – № 8 (68). – С. 114 -122.

15. Положення про проекти із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку (національні проекти), затверджене постановою КМ України від 08.12.2010 р. № 1255 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

* Гусев В'ячеслав Олександрович – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри менеджменту освіти, економіки та маркетингу ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

УДК 336.226.111

Наталія Коробкіна *

НАПРЯМИ ЗАПОЗИЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ПІДХОДІВ ДО ОБЛІКУ ПОДАТКОВИХ ВИТРАТ З ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто міжнародний досвід застосування концепції податкових витрат з податку на доходи фізичних осіб у таких країнах, як США, Велика Британія, Канада. Досліджено етимологію поняття «податкові витрати» відповідно до національних нормативно-правових актів. Систематизовано податкові пільги, які належать до податкових витрат залежно від виділеної нормативної (базової) структури прибуткового податку з громадян у досліджуваних країнах. У результаті надано пропозиції щодо можливостей використання окремих випадків концепції податкових витрат США, Великобританії та Канади у вітчизняних реаліях.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, податкова пільга, податкові витрати, структурні звільнення.

Коробкіна Н. Г. Направления заимствования международных подходов к учету налоговых расходов по налогу на доходы физических лиц в Украине.

В статье рассмотрен международный опыт применения концепции налоговых расходов по налогу на доходы физических лиц в таких странах, как США, Великобритания и Канада. Исследована этимология понятия «налоговые расходы» в соответствии с национальными нормативно-правовыми актами. Систематизированы налоговые льготы, которые относятся к налоговым расходам в зависимости от выделенной нормативной (базовой) структуры подоходного налога с граждан в исследуемых странах. В результате даны предложения относительно возможностей использования отдельных случаев концепции налоговых расходов США, Великобритании и Канады в отечественных реалиях.

Ключевые слова: налог на доходы физических лиц, налоговая льгота, налоговые расходы, структурные освобождения.

Korobkina N. Drawing directions of international approaches to the accounting of tax expenses on the personal income tax in Ukraine.

The international experience of using of the concept of tax expenses on personal income tax in such countries as USA, United Kingdom and Canada is considered in the article. It was studied the etymology of the concept of «tax expenses» accordance to the national legal acts. It was systematized the tax allowances that relate to tax expenses, depending on the basic structure of personal income tax in this countries. As a result, it was given proposals of the possibilities of using of the concept of tax expenses of USA, United Kingdom and Canada in individual cases in national realities.

Keywords: personal income tax, tax allowance, tax expenses, structural reliefs.